

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ДЕПАРТАМЕНТ МУЗИКА

Рецензия

от доц. Димитър Венцеславов Василев – доцент в НБУ

на

дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен

„доктор“

на тема:

Звукът в киното и телевизията.

**Съвременни тенденции и реализация в
България**

Докторант: Калин Димитров Каралеев

с научен ръководител:

доц. д-р Георги Арnaudов

Кандидатът за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ – Калин Димитров Каралеев е възпитаник на Нов Български Университет – Департамент „Музика“, специалност „тонрежисура“ и е завършил две образователни степени в него – бакалавър, през 2004г и магистър, през 2009г. Магистърската му теза е свързана с многоканалната стереофония, област към която той има подчертан интерес и в която продължава изследванията си и научните разработки в нея. Настоящият дисертационен труд е своеобразно продължение върху проучванията и анализите му при създаването на пространствен звук в киното и в телевизията.

Професионалният му път е белязан със звукоорежисьорска работа в студио „Балкантон“, Телевизия М-SAT, Българска Национална Телевизия, а също и във Виена – Австрия, в театър „Nestroyhof“ и в Германия за медийната група Pro7/Sat1.

Калин Каралеев е в колектива, който въвежда цифровото излъчване на телевизията в България и е участник в осъществяването на първите предавания с петканалния формат – Dolby Surround 5.1, в предаванията на новата програма на БНТ – BNT HD, което стартира през 2012г по времето на XXX летни Олимпийски игри в Лондон. Този факт докторантът споменава и на 98-ма страница в своя труд. Това е доказателство и за неговия интерес и натрупан опит в изграждането на пространствен звук в телевизията и киното.

Професионалната му кариера включва и преподавателска дейност, също в областта на тонрежисурата по дисциплините „Музикална акустика“, „Тонрежисура“ и други, в Департамент „Музика“ на НБУ. Негова е инициативата и организацията на многократни посещения на студенти и преподаватели от НБУ в най-модерните студия в БНТ и НФЦ. Голяма заслуга има и за това студентите от специалност „Тонрежисура“, да са едни от малкото в България, на които им е бил осигурен достъп до лицензираното Долби Атмос студио в Бояна, като са получили възможност за запознаване на място от водещи специалисти в България с този утвърждаващ се формат.

Също така Калин Каралеев е и музикант, което е много важно обстоятелство в професионалното му изграждане и усъвършенстване в звукорежисьорската практика.

Мотивацията за разработването на темата е, както се изтъкна, професионалният интерес на автора към звуковите формати за двуизмерно и триизмерно звуково изображение, в телевизията и в киното, базиращи се на богатият му професионален опит в тази област.

Без да конкретизира каква е **целта** на дисертационния труд, от изречението в увода на 5-та страница – „Настоящият дисертационен труд е фокусиран върху практическото приложение на новите триизмерни звукови формати.“ – се подразбира, че изследванията на автора ще бъдат в тази насока. Като **основна задача** дисертантът си поставя „да се направи връзка между теоретичната база и практическото приложение на електроакустичното възпроизвеждане на звукови картини с добавено трето измерение“. Също така това трябва да се осъществи чрез представяне на обобщени резултати от различни експериментални проучвания, анализиращи слуховите възприятия при триизмерно стереофонично

възпроизвеждане. Докторантът конкретизира, че в научния труд **обект на проучване и коментар** ще бъде направен на базата на натрупаният опит, събран от първите филми с триизмерен звук.

В залегналата идея на труда е да се проучат и представят и систематизират многоканалните формати за пространствен звук в киното и в телевизията, като липсата на литература на български език, предопределя и необходимостта от създаването на единна терминологична база по отношение на пространствения звук и неговите параметри. Авторът си поставя като **допълнителна цел** проучване на българската звукорежисьорска практика в областта на киното и телевизията, чрез публикуването на шест интервюта на водещи звукорежисьори в киното и в телевизията.

Научният труд докторантът е структурирал в четири глави, изложението в които е поместено в 107 страници. В подкрепата на тезата му са използвани 25 фигури съдържащи графики, скици, диаграми и снимки. Използвана е много богата научна база, като в библиографията са посочени 84 източника на научни трудове и източници в интернет.

В изложението е направен твърде подробен преглед на създадените звукови формати за пространствен звук, който е съпроводен с интересни исторически бележки и обстоятелствени коментари. Това е изложено на 33 страници в Първа глава „Историческо развитие на звука в киното и телевизията“.

За да бъде изградена единна терминологична база, във Втора глава докторантът се спира на най-важните понятия и параметри, дефиниращи звуковите явления, като това изложение е съпроводено с графики и формули.

Значително внимание Калин Каралеев отделя на описанията в Третата глава – „Съвременните звукови формати“. Подробните разяснения и анализи, говорят за много добре познаване на материята, продиктувано от повишеният му интерес и научно-изследователски търсения.

Особено важно е изложението в Четвъртата глава – „Нови творчески възможности при работа с триизмерни звукови формати“, където дисертантът излага своите сентенции и възгледи при изграждането на триизмерен звук в съвременните кино и телевизия.

В Пета, допълнителна глава – „Интервюта“ на 33 страници са публикувани шест интервюта със звукорежисьори от киното и телевизията. Поводът за осъществяването им е според автора „изключителен дефицит на писмени източници на български език релевантни към темата“. Липсвали каквито и да е публикации, засягащи практическите аспекти на тонрежисьорската дейност в България. Това твърдение е некоректно, тъй като не отговаря на истината. Макар и не много на брой, публикации в българските научни среди има, които не само запознават с различните формати за пространствен звук, но също и по-съвременните многоканални формати за триизмерен звук, и вече трасират пътя с научни изследвания в тези области с анализи на резултатите. Могат да бъдат видени и в поредица учебници на издателството на ТУ и научни трудове в НМА „Панчо Владигеров“. Най-озадачаващото е, че такива публикации има и в учебното заведение, в което е преподавал докторантът и не е запознат с тях. Има няколко дипломни работи на студенти на тази тема, а също и публикувани доклади и други публикации на преподаватели.

Некоректно е да се твърди, че експерименти с пространствен звук не са правени у нас, това мнение личи от интервюта. Тук трябва да се отчете, че още през 80-те години в БНР са разработвани, експериментирани и осъществени цели продукции, в „квадро“ – формат за двуизмерен звук и „бифония“ – за триизмерен, за които авторът споменава съвсем бегло под черта, без дори да изпише правилно наименованията им възприети в българската научна литература. В противовес на твърдението е и че докторантът дори е присъствал на семинар през юни 2014г, в който са представени първите произведения в Dolby Surround 7.0 канален формат, създадени в България, дело на студенти и преподаватели от НБУ. Началото на изработването на тези музикални и радиодраматични звукозаписи е от август 2013г и продължава и в настоящия момент. Вече има изработени цели концерти в различни жанрове във форматите 5.0, 5.1, 7.0 и 7.1. Той самият е консултирал изготвянето на подобен продукт във формат 5.1 през пролетта на 2017г.

Въпросните интервюта, които би трябвало да бъдат обобщаващ завършек на първоначална поставена цел, не прибавят почти нищо в иначе интересната информация, съпроводена с подробни разяснителни бележки, на системите за звук в киното и телевизията. Може да се обобщи, като обща тенденция в тези интервюта

следното: че не се прави почти нищо ново и различно по звука в киното и в телевизията защото няма средства и няма подобаващо отношение от продуцентите на продукциите. А това не звучи никак оптимистично, в предвид че напоследък се забелязва голямо развитие на технологиите в звукотехниката, а и България не остава назад в това отношение. Учудващо е, че авторът работи на различни места в Западна Европа, а никъде не споделя опита си от тази своя дейност. Щеше да бъде много по-ползотворно да вземе подобни интервюта от специалистите в страните, в които е работил – Австрия е Германия и е имал възможност да общува. Така например, той е в добро познанство и в добри творчески контакти с известен австрийски звукорежисьор, гостувал многократно със семинари и демонстрационни звукозаписи в НБУ, който изработва продукция в различни съраунд формати и има интересни виждания в тази област.

В техническото оформление на труда се вижда неправилно номериране на темите в отделните глави – например има еднаква номерация, както на заглавия във Втора, така също и в Трета глава. Липсва номерация в твърде големия списък с библиография, а също така използваната литература и другите източници на научна информация, на посочените места в текста в средни скоби, не са изведени под линия, което затруднява проследяването на използваната научна база, употребена в труда.

Като собствен принос докторантът изтъква, че е направен първи по рода си хронологичен преглед (макар, че не е първи) на развитието на звуковите формати в киното и телевизията от гледна точка на стереофоничното възпроизвеждане и предаването на зрителите на убедително пространствено чувство. Това е сторено както в Първата глава: „Историческо развитие на звука в киното и в телевизията“, така и в Трета глава: „Съвременни звукови формати“. Изтъква се също че са сравнени слуховите възприятия в естествени условия и при употреба на електроакустична система, като е направена категоризация на отделните видове електроакустично възпроизвеждане.

Докторантът се спира подробно на особеностите на стереофоничния ефект. Коментирани са различни позиции на две или повече озвучителни тела, детайлното е изследван пространствения звук от гледна точка на слуховото възприятие. Направените изследвания и коментари са във Втора глава: „Електроакустично

възпроизвеждане на звукови картини в кинотеатри и домашна среда“, макар че повечето понятия и формулировки са публикувани отдавна в някои учебни издания.

В хода на изследването на темата са разгледани и систематизирани новите триизмерни звукови формати Dolby Atmos и Auro 3-D, като е направено теоретично сравнение между тях. Коментирани са техните положителни качества, както и някои възможни слабости. Въпреки това, авторът е могъл да разгледа по-подробно и други нови формати за триизмерен звук, като „Хамасаки 22.2“, „Амбисоник“ и Уейфийлд синтезис, за които се намира все по-богата информация и все по-често се коментират в научните среди.

Извършено е, според докторанта, първо по рода си изследване на българската звукорежисьорска практика в киното и телевизията. Разгледани са отделните елементи на филмовия микс и са подчертани предимствата на новите триизмерни звукови формати за всеки един от тях. Предложени са нови творчески похвати при записа на материал, предназначен за възпроизвеждане чрез триизмерна звукова система. Коментирани са някои възможни триизмерни микрофонни постановки и опасностите от изкривяване на картината. Посочени са и възможните алтернативи при постпродукционна обработка.

В целия обем на дисертационния труд личи голяма степен на познаване на засегнатите проблеми от докторанта, върху които са направени обстойни анализи и конкретни изводи. Наличен е обоснован и добре разработен теоретичен модел на изследването и има пълно съответствие на избраната методология с поставените цели. Теоретичното изследване и анализите имат научна стойност и притежават принос в областта на теорията и практиката в звукорежисьорската дейност.

Въпреки изложените критики и забележки, считам че направените изследвания и анализи в докторантския труд отговарят на изискванията и имат научна стойност, което ми дава основание да предложа да бъде присвоена на Калин Димитров Каралеев научната степен „Доктор“.

05.03.2018г
София

доц. Димитър Венцеславов Василев